

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 39

Fylke: Buskerud

Tilleggsspørsmål nr.

Herad: Uvdal og hele Numedal

Emne: Høgtidsmat ved
Familiefester

Bygdelag:

Oppskr. av: Anna Samuelson

Gard: Skogheim

(adresse): Uvdal i Numedal

G.nr. 61 Br.nr. 22.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

Eiga røynsle og deilvis andre.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

1.

Kjeringan i grannelaget kom alltid med sending te

barselskona. Slegtninger som budde nere kom, men sjella laangfarande slektninga. Ikkje veninner hvis dei ikkje budde i grannelagetaa var gifte.

2.

Kjeringan kom alleine, ikkje i følge.

3.

Det var ingen inbyrdes avtale om haa dei skulde ha med seg nesten te dags dato var o er det rommegraut, netup no i dei seinare aat hende det aat dei istella før grautkjem med ei god kake.

4.

Dei kom paa barselsvisitt fraa 3- 9ende dagen, men no ha jordmøran nekta dei o koma so tile, so dei dryje jamnast te kjerinje ha kome upatt o no bejynne dei o staa upp lite trea o fjorde dagen, o det jeng berre bra. Før laag dei minst 14 døgø.

5.

Hver kjerinje jek berre ein gang paa visitt.

6.

Rommegraut var den vanlege sendinje.

7.

Sp. 7 fell burt daa dei berre jekk ein gang paa vitjing.

8.

Ein stor suppetarin med kaak paa, ell før eit fint stort rosute fat, det vart sett i ei fin "sendingskørv" som berre vart bruka te sending i barsel, brullaup o begravelsa. i grannebygdan lenger uti dalen som Sigdal o Eggedal vart det bruka nokon fine treambera te grauten, men i Numedal var det nesten alltid bruka som ovenfør skrivi.

9.

Nei det var berre graut som vart kalla graut, kom dei med ei fin kake so kan de veta aat dei kalla ikkje den før graut.

10.

Det var kona sjøl som maatte gaa i barselsvisitt, dei jek ikkje ann o sende dottere ell tenesjenta. Det maatte daa einaste gå an om kjerinje sjøl laag sjuk.

11.

Manne n følgde aldrig med paa barselsvisitt.

12.

Sendings folke skulde alltid ha traktering. Det var bakels o kaffe, enten det var gut ell jente som var født.

13.

No kalle det slike smaa gjestebø før "barselsvisit",
før sa dei at dei "jekk mæ barselsgraut", andre sa "aa der
jekk vist ei grautekjerring", naar dei saag nokon som
kom te ell' ifraa slikt eit hus.

14.

Alle "grautekjerringan" fekk traktering med det samre dei
kom te barseldkjerinje, so det vart aldrig helle noko
lag før dei ettepaa, naar barseldkjerinje var uppe att.

15.

Det var berre te gifte mødre dei jekk med barselsgraut.

16.

Skikken med ~~ikkje~~ altid o bruke graut te sending er det
omkring 20 aarsea den vart ~~almindeleg~~ ^{slikk paa} .Blomster er det
ikkje so almindeleg aat dei sende no heller. Det er før
laangt te noko gartneri her, o paa vintertid ha dei ikkje
noko viare bloma her heller.

17.

Dei hadde ikkje med nokon gave te den nyfødte nær dei kom
paa barselsvisitt, men ein tur ettepaa sendte ell' kom dei
med ein liten ting, helst te slike familia der det var
godt bruk for det. Te folk som hadde god raad var det som
det ikkje rektig hævde.

18.

Det er likeins no som i spursmaal 17.

19.

Før vart det ikkje helle daapskalas, det er felt sjella ~~no~~
no me.

20.

Noko sers navn ha dei ikke paa slikt eit lag
dei si berre aat dei " var i barnedaap".

21.

Ingen sendte sending te slikt ei libelag ., o nokon sers
mat brukas ikkje

22.

Sp. 22 fell burt, daa ingen sendte sending te eit
barnedaapslag.

23.

Var nokom med i eit barnedaapslag hadde dei tiast, ~~j~~
~~ja~~ vel ~~altid~~ ~~men~~ eit ell' ana klesplagg te den nyføtte,

o karan hadde altid med seg peng, " so han (ho) ha
noko o begynne med", vart det sagt.

B. Fødselsdag.

24.

Fødselsdagene a) for barn, b) for voksne ^{mark} mindre feira i eldre tier . 25.

Fødselsdag for voksne folk blir helst huksa paa ved runde tal. 26.

Ikkje nokon vert budne te slike lag, hækken som vil kan koma. 27.

Det er mest almindeleg^aat vil eit heilt grannelag koma, so slø dei seg isamen o kjøpe ein present, o er det nokon utom grannelaje som vik vëra me, so finne dei paa noko sjølve , ell dei je peng der dei tru det passa bære- ell dei ikkje kan finne paa noko .

28.

I eldre tier bruka dei ikkje nokon bestemt mat te slike lag. 29.

No ska det vëra sjokolade ell kaffe kringle ell blautkaku, o lys bli plasert paa bordet ettersom dei ära gamle te. Men det er almindeleg- o ein kan sea fast regel- aat gjesterne tek med seg kaker sjöl, o ska det vëra rektig morosamt , o dei vil i lag te eldre folk som dei ikkje vil bry med noko, so samlas alle fremmenan^jaa ein taa grannan. So ha dei laant med seg ein diger kaffekjele fraa neraste o ngdomshus , so koke dei kaffe jaa grannin , o so tek karan kaffekjelen meljom seg paa ei saastaang som dei bæra paa øksle som ein vassaa, dei gaa fyry , so kvinfølkje som bër kakun-osso heile laje , mest som eit 17de maitog - berre kaffekjel istella før flagg-, dei ^okomaa inn i huse , alle gratulera den som har aarmaalsdage^o, kjerinje ell mann. So servere kvinfølkje , oso bli husens følk beebetords. Det er dei morosammaste laje . Osso ha dei ei vise med , (som bære meg, eg før det meste maa dikte enten eg har noko o sea ell ikkje)'. Ja so her i Uvdal daa. om dei bruke den skikken lenger uti dalen veit eg ikkje, Det er no fyrst dei siste 20-25 aare dei ha bruka det sist nevnte slaks lag her i Uvdal me. Men dei ha sliji godt ann.

4

C. Komfirmasjon.

30.

I eldre tier vart ikkje komfermasjon feira her i dalen.

31.

Konfermasjonslag kom ibruk før ca. 20- 25 aar sea.

32.

Lærarem o presten bli no bee i slike lag, men dei kan no berre væra paa ei stelle den dagen. Førreisten bli nere sjyllfolk o venner bedde.

33.

Sending bli aldrig sendt til slike lag, har aldrig vore bruka.

34.

Dei som er bed te laje har med seg enten peng ell' ein ann presang. Dei som ikkje er bedde til laje sende ingen present. Men kort o telegrammer bruke dei no o sende, dei som kjenne komfirmanten godt, o no i dei seinare aar har nesten alle komfirmantan begyndt o sende kort te einan p paa dagen.

35.

Nokon sersrett ell' kaker bli ikkje bruka te komfermasjonslag.

D. Bryllup.

36.

Noko slikt som festarøbli ikkje brukano, om det vart bruka før ska eg netup no spørje ei gamal kjerring her i grannelaje etter.

Men det er ei gamal skikk som var her i ~~Uvda~~ Uvdal som høre med til detta her: Slikt som forlovelsa skulde gaa so hemmeleg før seg, iser naar dei skulde skrive lysning. ~~Herxix~~ Uvdal er anneks til Nore, soleis har me ~~aldr~~ aldrig hatt presten buanes her, o te Nore prestegard er det 2½ mil. So det var far-som var klukkar i Uvdal-som skreiv alle lysninga for folk som skulde gifte seg. ~~1863-1894~~

No har eg nettup snakka med den gamle kjeringa ho si aat noko slikt som festarøld aldrig har vore ibruk her, o noko slikt som forlovelse vart aldrig snakka om, men naar to vart forlikte om o gifte seg var det om aa gjera aa faa med seg fa og bror te brure, osso bar det avste seint

ein kveld te klukkaren for aa faa skrivi lysning, o klukkaren var farmin -Andreas Samuelsen fraa 1863 - 1894- Naar det kom te slike kara viste far haa det betydde, o da vart me ongan jaagaa ut i kjokenet te mor me streng order om o halle kan fraa skulstugu, (fars kontor). Lysinje vart skrivi o far vart bedd om ikkje o snakke om det te det vart lyst fyrste gaang anten i Nore elí i Uvdak kyrkje, det vart lyst tri gaangu den tie. Nær før te brure o bror hena kom heim at fraa far gav guten jenta ein ring - glatt gullring uta navn i- sjøl hadde han ingen. om ho hadde faat ringen før, so sette ho den ikkje paa før den kvellen etter lysninje var skrivi.

37-

Ja slik var det før i eldre tier, guten maatte vare seg like te han vart gift, før i eit ubevoka øngneblikk resikerte han o faa eit kraftig slag akslemeljom, so han mest mista pusten. Det var "festardonken" dei kalla. Det betydde: "Gratulere hjarteleg", men det kona vara hart nokk. Detta er det slutt paa no. Mest 40 aar sea forlova dei unge seg som no. "Festardonken" er ikkje gutan trygge før enda, men det er ette lysinga som no berre har vore eingang dei siste 50 aara.

38.

Maten i fleire dagers bryllup var :

- a) 8 faste maaltier i eit to dages bryllup
- b) Med det samre dei -gjesterne- kom fyrste brullaups dagen maate dei kjøre iseg eit stort smørrebrø med slik en masse smør paa ar ei og ei smørskrape var lagt paa "kakubryne" -som er rette navnet- slik at det minnet om rendan i ein pløigd aaker som ikkje er harva. Etterpaa jek ølskaale ront fraa kjert te kjert- ikkje noko onder aat det var mykje tb. i dalen i den tielike te det siste aarhundre begynte, no er det heilt slutt paa sjukdommen.

6
So bar det te bords te kling o kaffe.

So bar det te kyrkja o etter heimkomsten var det "bruregrauten som jekk av stabelen. Etter den skulde ein "ette" som dei kalla, daa vart det send ront lefskling.

So jek ølskaale ront bordet att, so jek "bemann" med eit vinglas o sjenkte fyrst brur o brudgom, so jek samre glase ront bordet o vart fylt i førhør mann ell kvinne *Kvinnfolk maatte berre sovde napppe / te glass.*
som drakk. So var det pons osso kvellvølsom var sterk te, *o vandeg lukrmat*
Neste dag kom folka lidt seinare so dei sløifa "kakubryne" so aat dei te dugurds Risengrynsvelling med kling aataat. Te meddsags va det lutefiskmed søt gvit saus paa, kling te "ettemat" o kling o te tekvells.

c) Til kvart bryllup hørde bruregrauten med-fyrste dagen-o lutefisk den andre dagen, men dei seinare aar vart det kjøt istellafor fisk. Ja det er sant, te kvart maal som kling vart bruka te bisk ell kvellverd, vart det sett fram store talerkener med "steike" som ligna longemos, men av fint ophakka kjøt. Paa bordet sto det allidd 3 smørstaup med eit heimsteikt brød opstilt paa to kanter av smørstaupen, saa dei som ikkje likte eller taalte kling sjøl sjerte seg av "eit kakubryne" osso sette dei brøet paa plass att.

d) fell burt det var ikkje noko sers programm som høvde.

39.

Ei gill klingesending skulde vera paa 12 kast-48 klinger.

40.

Det vart aldrig sendt paasmurt mat som sending.

41.

Bemannen samla aldrig inn kjøt-naar han ba te bryllups.

42.

Sending var og bli⁷kalla "sending".

43.

Var det te bryllups dei skulde ha sending so tok sjølvfølke sendinje med seg sjøl, naar dei reiste te bryllaupe.

44.

Det var helst te begravesa dei sendte sendinje med tenest-

jenta .Ell' dottere i huset. Kom nokon med sendigkvellen før eit brullaup skulde dei sjølsagt ha traktering, noko sers navn paa den kvellen hadde dei ikkje. Sendingskvellen vart det stondo kalla. Men den trakterinje fekk aldrig navn som "fest".

45.

Det vart ikkje sendt nokon smakebit heimatt den kvellen .Det var siste kvellen naa/gjestin reiste heimatt.

46.

Det var kokka som sto for maten, og heimsendinga sørde ho før etter ordre faa høgare hald. Noko navn hverken paa den som sørge før det eller "heimatsending" var navn som ikkje eksisterte . Slikt jek før seg i stilheit paa kjøkenet ell' der dei hadde matbue før det høve.

47.

No helt ingen fleiredags bryllup, det vart det slutt paa før 40- 50 aar sea.

48.

Det er sometier dei halle brullaup paa hotell ell' der det er ein rommeleg kafe o faa leigd. Her i Uvdal har det no dei seinare aar vorte "paa mote" o halle brullaup paa ein taa seterhotellan, men daa maa dei helst vera godt kjend med innehaveran av seterpensjonatet, for det er tit dei ikkje ha betjening meir ell' te dagleg bruk. Brurepare vije daa i Uvdal kyrkje, so dreg heile følge tefjells i bil o kjem att i (49.) dei smaa timentemmeleg slappe. Det er ikkje so sjella aat dei onge reise te byen o vije, naar dei ikkje vil ha noko sers bry heime.

50.

Bryllupsgaver maa dei nok forlise hvis dei reise til byen o vije , daa er det nok berre slegtinga som hukse paa dei.

51.

Ingen helt fest paarsdagen te brullaupe her i Uvdal iallefal har ikkje høirt om de uti dalen hell. O det er fyrst i dei siste 50 aara dei tok til me sølv o gullbrullauper, no er det datosikkert.

E. Gravøl.

52.

Gravøl kalle heile Numedal for Likfæl .Dei som bli bedde er grannelaje o slektingan.

53.

53.

Inte før ca 40 aar sea varte ei likfæl 2 dage her i Uvdal. I Nore 3 dage, o reisten utaaver dalen to døgø. Det var likesom noko gamal "adel" i Nore som alltid skulde vera aaver Uvdølingani den til daa me var eit herred. Dei hadde større hus der i Nore fleire stæer ell' i Uvdal, I Nore var det likesom nokon repp som skulde vise seg lite. No etter befolkningen der vart heilt upblayda med fremmen daa jernbanen o Nore kraft vart bygd, vart det slutt paa slikt "storlæte". Her i Uvdal var alle meir like.

No i laang tid had det vore i dags likfæl heile dalen utaaver.

54.

Maten var mest den samre som i eit brullaup, berre med den forskjell aat den tid det var 2 døgø lifæl her i Uvdal aat dei grynelling o kling te dugurs fyrste dagen o kjøt ell fisk te meddags. O andre dagen var det rommegraut te dugurs ~~før dei drog te kjørkjegarden~~. Seinare var maten den samre. No etter dei tok te mek dags liferd, er det rommegraut te dugurda (følk kjem kl lo o fer øl, kaffe o kaker o jeng so like tebords med ein gaang.) Te meddags er det mest uksesteik o diverse, kaffe o kaker, ~~deser~~ seinare paa ettermeddagen. No er det vanleg at dei etterpaa takk-før se o gaa heimatt, men det er sommestaer aat dei endeleg ska eta kvellvæl før dei reise, daa er det te, mjølk ell kaffe før dei som vil, kling, smørrebrø og kjøtkaker m.m.m. Meddagen bli servert ve laangbord o deseren ette meddagen helst ved smaabord ell der dei finne sitte-plasser. Daa førsyne dei seg sjølge.

55.

Nokon sers mat som ikkje ~~Marongstrikmat~~ burde serveras ved begravelser har eg ikkje høirt om, men eg har aldrig høirt at blommat i nokon form har vore bruka hell, so eg antar sikkert aat den slags matt vilde vore rekna som ufyseleg ved slike høve, men det har aldrig vore omsnakka.

56.

Hovedmaaltidet var sjølsagt meddagen, men noko sers navn vart aldri snakka om paa noko maalti.

57.

No leije dei ungdomshus ell komunelokale er det førlite rom i heimente likfåle, men det er berre dei siste 50 aare, Det var utrulle høss dei greide seg i maange taa dei smaa stugun, det var før her i Uvdal. . Dei hadde 3-4 bordsettinga te meddags o dei andre maale, o det tok ei førferdele laang tid med kvart maal , so det vart laangt paa naatt før dei vart fe@duge med kvellvælen, men det spaaraa no ein masse arbei aat dei ikkje hadde all glaspussinje o talerkvasken som no er. Te rommegraut o grynvelling sette dei berre 3 fatt paa det smale laangbordet. , osso aant me taa samre fate fraa begge siu av bordet so laangt me naadde te det , dei andre aat taa neste fate , slik var det allestann i den tie. Sovitt e kan hukse hadde me hør kann mjølkekøpp solaangt atende e kan hukse, o e o mor o dei andre 6 sysjinan mine var med i begravelsa fraa e va 4-5 aar- no er eg 74-, for far "sjela før likje" i alle likferd i heile skulekredsen, o daa rekna dei det før ein førnermels hvis han ikkje tok med seg heila bølingen sin, menjamen var det moro mæ, e maa læ nør e tenkje paadet aat det jekk bra, ingen taa kan vart sjuke endaa me ~~es~~ tøskeskallan sovel som far o mor (endaa dei var sørlendinga) drakk taa samre skaale som jekk fraa kjeft te kjeft, men far hadde det med det han, aat Gud skulde bevare ogan hass, o det fek' n rett i .

58.

All sending te likferd vart sendt kvellen før likfåle. Det var fløite o nysila mjølk, o den maatte køkken ha kvellen før.

59.

Daa det værre var mjølk o fløite som vart sendt so fell *pakkinge av malvarin burt*

Det vart ikkje noko kallas o kalle den kvellen dei kom ~~med sendingan~~ med sendingan, det bli berre traktert med kaffe o kaker. Grannan som skulde gaa me sendinje "gjorde motlag" som me si, so dei kom helst so maange dei kona paa ein gaang, so vart det mindre bry før dei som tok imot sendinje .

61.

Det var ingen førsjell paa sendinje enten den avlidne var gift ell' ugift.

62.

Her i Uvdal jek overgagentil ein dags likfæl for seg paa den maatin, at daa rette mor mi døde i 1899, sa far aat han vilde ikkje følge bygdeskikken. Han vilde ha berre ein dags likfæl etter mor . Etter den tid jek det ~~s-~~ slag i slag , før nær Samuelsen hadde brøte skikken, so vart ikkje dei andre hell ute før kritikk. De veit det var slik i bygdan før, aat læraren o klukkaren i bygdelikesom hadde meir o sea i slike spursmaal ell andre.

Eg vil i samband med detta førtelja aat det fans ikkje ei einaste kvitmaala likkiste i Uvdal før far si i september 1909. Det høvde seg slik aat far min sa til meg nokon viku før han døde, aat skulde han eingaang ha ei likkiste skulde ho vera kvit. Det høvde ikkje før ein kristen o lijje i ei svart kiste ,det skulde ikkje vera nokon sorg aat ein kristen fek reise heim.

I den tie maatte me sjølve faa ein snekker te o laga kiste, det var ikkje noko lager daa, so maatte eg seia te snekkeren at han maatte maala kiste kvit, for far vilde ha det so. Han vart noko førondra, men gjorde som e sa. Daa ffolk var i likfæle hass, syns dei det var so fint o trivelego meinte paa aat ei svart kiste skulde ikkje bli i Uvdal meir , detta vart spurd utaaver heile dalen o alle kistu vart kvitmaala. Kjere far , du hadde vist aldrig gjort fordring paa o bli nokon moteherre, men du vart det.

63~~2~~

No kjøpe dei maltøl istella før heimebrygg .

64.

Ja det er sikkert at heimebrygging og sending harholt seg ~~lønge~~
længer ved likfæl end ve andre gjestebø.

65.

I sp.54 har eg gjort so greit rede paa matsedlen i ei
likfæl notedags aat det er unødig o ta det upatt.

66.

Det er mindre alkohollforbruk ved likfæli no ell før,
Det har førreisten aldrig vore noko viare med alkoholl
ved likfæl før heller her i Uvdal, ja vist i heile dalen,
for det jek ikkje an om ein mann var aldrig so gla i sterkt.
aat han drakk se fuul i ei likferd, han vilde blitt omsn
snakka i aarevis ettepaa. Det var ein mann som drak se
full i likfæle ette mör si, o jamen hukse dei navne paa
mann enda han sjøl æ dau før 30 aar sea, o mor has før
40-50 aar sea.

67.

Dei kan faa begravellesmeddag paa hotellan ved
Rødbergpaa to maata enten bestille so o so maange porsjo-
na, ell' skaffe kjøt o det meste sjøl, o betale for arbeie
o betjening.

68.

Her i Uvdal ha dei bemann no som før, men
utaaver dalen har dei nok bruka skriftleg innbjoing mest
i 20 aar.

69.

O avertere dødsfall i avis~~ø~~ har vore bruka minst i
35- 40 aar.

F. Fester. (nye)

70.

Nokon sers mat 17de mai har eg ikkje høir ha vore omrødd

71.

Ca. 15 aar sea begynte dei o feire morsdagen her i
Uvdal iallefall.

72.

72.

Farsdagen har aldrig vore feira ~~h~~ar endaa.

73.

Te morsdagen trur eg dei lager fastelavensboller, men farsdagen er endaa burtgløimd.

74.

Nei, bakeren paa stedet(i Nore) baker det han faar ~~besti~~ bestilling paa, han har ikke enda klekket ut noen ide ~~tror~~ jeg.

trur eg

75. Mors og farsdagen ble kjendt her gjen
gjenn~~u~~pressen.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX